

PRZEMYSŁAW M. PŁONKA
UNIwersytet Jagielloński w Krakowie

JAWORNICA CZY JAFORNYCIA? O ALTERNATYWNYM POCHODZENIU NAZWY ORONIMU Z BESKIDU MAŁEGO

Bachman zbliżył się do Góry-Cmentarnicy i od razu spostrzegł ścieżkę-złotobrzeżkę, która w zmierzchu wieczornym tliła się złościście dziwnym gromnicznym światłem.

Bolesław Leśmian,
Baśń o pięknej Parysadzie i o ptaku Bulbulezarze

WSTĘP

Myślą przewodnią niniejszego artykułu jest próba rzucenia nowego światła na etymologię niektórych oronimów ziemi wadowickiej, których intuicyjnie określane pochodzenie niekoniecznie musi się pokrywać z prawdą historyczną i językową. Nie będzie to jednak opracowanie ściśle historyczne, w niewielkim tylko stopniu opierać się będzie na analizie źródeł. Pracę taką należy pozostawić *par excellence* etymologom czy lingwistom. Będzie to spojrzenie nieco z boku na etymologię oronimów i toponimów Beskidu Małego w szerszym kontekście, oparte przede wszystkim na materiałach porównawczych i na tym, co etymolodzy i badacze gwar i kultur górali karpackich napisali na temat innych nazw. Przede wszystkim w ciągu ostatnich 10 lat przybyło materiałów źródłowych dostępnych w internecie, baz danych, map, indeksów nazw w różnych językach, przez co łatwiejsze jest ogarnięcie dużej różnorodności materiałów i zestawienie interdyscyplinarnych danych.

Praca ta wskazuje jednocześnie na konkretne problemy i pytania, na które odpowiedź jest niezbędnym etapem w ustalaniu rzeczywistych dziejów lokalnych nazw. Przyjęcie tradycyjnej, intuicyjnej wersji historii nazw pociąga bowiem za sobą automatycznie pojawienie się trudnych i kłopotliwych pytań dotyczących historii innych toponimów i historii w ogóle.

NAZWA JAWORNICA – HIPOTEZY I PYTANIA

Chodzi konkretnie o pochodzenie nazwy szczytu *Jawornica* (830 m n.p.m.)¹ górującego nad Targanicami², wsią położoną na samym południowo zachodnim skraju powiatu wadowickiego i zarazem województwa małopolskiego. Zob. fot. 1. Jest to północno-zachodnie odgałęzienie głównego pasma Beskidu Małego, łączące się z Madohorą i Potrójną.

Fot. 1. *Jawornica* (830 m n.p.m.). Szczyt zaznaczono strzałką. Widok z Andrychowa (ul. Głowackiego – Górnica) od strony północno-zachodniej – najbardziej stromego stoku. Fot. Miłosz Płonka

Dostępne źródła³ sugerują pochodzenie tej nazwy od nazwy rodzajowej drzewa *jawor* (*Acer pseudoplatanus* L.). Zob. fot. 2. W ujęciu tym *Jawornica* jest nazwą lokalną, związaną z przeważającym na danym terenie gatunkiem drzewa lub rodzajem lasu, podobnie jak *Dąbrowa*, *Bukowina*, *Smrekowiec*, *Sosnowiec Brzezina*, *Olszyny*, *Wierzbica*, *Cisiec*, *Jałowiec*, czy właśnie *Jaworzyna*. Niestety, w żadnym z cytowań nie podano faktycznych, historycznych źródeł interpretacji etymologii nazwy tego wzniesienia. Alternatywna, proponowana w tym miejscu etymologia sugerowałaby, że jest to wołochizm, nazwa wołoska pochodząca od wyrazu *jafar* lub *jafer* oznaczający borowinę, tj. zielone krzaki borówki czarnej (*Vaccinium myrtillus* L.). Zob. fot. 3.

Drzewo *jawor* dostarcza cennego surowca do produkcji m.in. mebli, jest też materiałem budowlanym. Stanowi częstą i obfitą domieszkę łąk i innych zbiorowisk roślinnych o charakterze lasów liściastych. Jest gatunkiem popularnym i cenionym, dlatego w polskiej toponimii nazwy pochodzące od tego drzewa są częste i róż-

¹ Autor trafił na ślad potencjalnej, alternatywnej etymologii tego oronimu, lustrując zasoby internetowe wołoskiej spuścizny obecnej w języku polskim.

² <http://parafiatarganice.pl/parafia/historia-targanic/> [dostęp: 11 VI 2022].

³ R. Truś, *Beskid Mały. Przewodnik*, Pruszków 2020, s. 161.

Fot. 2. Jawor (*Acer pseudoplatanus* L.) – A – pokrój ogólny, B – pień, C – gałązka z liśćmi i owocostanem.
Fot. dr Sebastian Pintscher (MCB, UJ, Kraków)

nicowane. I tak np. Wikipedia⁴ notuje 21 polskich szczytów o nazwie *Jaworzyna*, obok miejscowości, hal i polan, a nawet potoków o tej nazwie. Tymczasem źródło to podaje⁵ tylko jeden szczyt o nazwie *Jawornica* (w Beskidzie Andrychowskim), obok 3 nazw miejscowości, z czego 1 w Bułgarii. Znamienne jest zatem niezwykle zróżnicowanie form związanych z *jaworem*, ale też skąpość występowania nazwy *Jawornica*.

Wśród polskich toponimów występują zatem *Jaworzyny* i inne pochodne nazwy *jawor*, np. *Jaworzno*, *Jawor*, *Jawornik* itd., w sumie 130⁶. Istnieje nawet szczyt *Jaworzycyca* (738 m n.p.m.) w Beskidzie Sądeckim⁷ i przełęcz *Jaworzycze*⁸ (579 m n.p.m.) w Beskidzie Wyspowym⁸. Tymczasem obok góry w Beskidzie Małym w tych samych źródłach znalaziono tylko dwa przykłady toponimu o formie *Jawornica*⁹: wieś granicząca

⁴ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Jaworzyna#Szczyty> [dostęp: 11 VI 2022].

⁵ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Jawornica> [dostęp: 11 VI 2022].

⁶ Załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. (poz. 2360), http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/urzedowy_wykaz_nazw_miejscowosci_2019.pdf [dostęp: 8 VI 2022], s. 689-692.

⁷ https://www.beskidsadecki.eu/index.php?id=szczyty_sadecki&sk=Jaworzycyca [dostęp: 21 V 2022].

⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Prze%C5%82%C4%99cz_Jaworzycze [dostęp: 21 V 2022].

⁹ Załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. (poz. 2360), s. 690.

Fot. 3. Gałązka borówki czarnej (*Vaccinium myrtilloides* L.).
W środku widoczna jagoda, ale to od zielonych pędów
wzięła nazwę Jawornica (woł. jafer).
Fot. dr Sebastian Pintscher (MCB, UJ, Kraków)

warianty nazwy: *der Bergahorn*, *der Ahorn*), należy przypuszczać, że cytowane toponimy to sławizmy¹¹, które w zniemczonej formie przeszły do j. polskiego po przejściu Ziemi Odzyskanych i zasiedleniu ich ludnością polską. Na stronie internetowej parafii w Lewinie Kłodzkim pw. św. Michała Archanioła znajdujemy szerszy opis dziejów i zmian tej nazwy (od końca XIII w.), zaświadczaający o słowiańskich jej korzeniach¹². Nie jest to zatem „rykoszet językowy”, czyli wtórnie zeslawizowana nazwa pochodząca od zgermanizowanej formy jakiegoś innego toponimu słowiańskiego, lecz wciąż ta sama, przekształcana przez stulecia forma z przyrostkiem *-ica*.

Istnieje wprawdzie w Polsce druga *Jawornica* – góra¹³, na cytowanej stronie można jednak przeczytać: *Jawor (dawniej niem. Urnitzberg, po 1945 r. również Jawornica) – góra ze szczytem na wysokości 830 m n.p.m. znajdująca się w Masywie Śnieżnika w Sudetach, na terenie Śnieżnickiego Parku Krajobrazowego ponad Międzygórzem*¹⁴. Jest to zatem nazwa powstała bardzo niedawno i to jako synonim istniejącej nazwy *Jawor*. Ciekawe, że *Jawornica* w Beskidzie Małym i *Jawor* w masywie Śnieżnika mają tę samą wysokość – 830 m n.p.m. Nie wiadomo natomiast, jaka jest przyczyna metamorfozy tej nazwy. Pochodzenie wołoskie należy wykluczyć z racji niedawnego powstania. Jednak zaprzysiężony Niemiec nie potrafi podać jednoznacznie pochodzenia i znaczenia nazwy *der Urnitzberg*, choć końcówka: *-nitz* może świadczyć

z Lublińcem oraz miejscowość w woj. dolnośląskim (gmina Lewin Kłodzki). Obie nazwy funkcjonują w obecnej formie od lat 40. ubiegłego wieku, jako stworzone najprawdopodobniej na bazie nazw niemieckich; w *Jawornicy* kłodzkiej ostatnią niemiecką nazwą była nazwa *Jauernig*, a lublinieckiej – *Jawornitz*¹⁰. Ponieważ nazwa *jaworu* w j. niemieckim nie zawiera elementów słowiańskich, lecz brzmi: *der Berg-Ahorn* (inne

¹⁰ <http://urlm.de/www.verwaltungsgeschichte.de> [dostęp: 30 XI 2022].

¹¹ <https://parafialewin.pl/jawornica/> [dostęp: 11 VI 2022].

¹² *Ibidem*.

¹³ <http://www.jawornica.pl/jawornica/> [dostęp: 21 V 2022].

¹⁴ *Ibidem*.

o słowiańskim pochodzeniu formy niemieckiej (por. *Katowitz, Gliwitz, Bulowitz, Bielitz* itd.)¹⁵. Należałoby również wziąć pod uwagę, że *Urnitzberg* może być także zniekształconą i stranskrybowaną fonetycznie *Jawornicą*.

Co więcej, nazwa miasta *Jaworzno* (*Jaworno*) może być patronimem pochodzącym od imienia męskiego *Jawor* popularnego w XII w. w Polsce¹⁶. Świadczy to o jeszcze większej popularności tej nazwy w poprzednich wiekach i jeszcze większej zagadkowości ograniczenia formy *Jawornica*.

JAWORZYNY W POLSKICH GÓRACH

Pytanie zatem brzmi: dlaczego nazwa szczytu *Jawornica* w Beskidzie Małym ma tak unikalną postać, skoro istnieje tak wiele form pochodzących od *jawora*, nawet jeśli przyjąć, że to od obfitości jaworów porastających ten szczyt¹⁷? W istocie w Beskidzie Małym jawor jest bardzo popularnym drzewem¹⁸, a w okolicy Targanic istniały skupiska starych, okazałych jaworów, ale prawdopodobnie raczej od strony przełęczy Targanicki Beskid, i być może to one dały nazwę *Jaworzynie* w paśmie Cisowej Grapy. I drugie pytanie: dlaczego forma nazwy przypomina nazwę miejscowości, a nie górskiego szczytu? W samym Beskidzie Małym wznoszą się co najmniej trzy *Jaworzyny*¹⁹ – jedna od roku 1981²⁰ nosi nazwę *Gronia Jana Pawła II* (890 m n.p.m.)^{21, 22}, druga (662 m n.p.m.)²³ w paśmie Łamanej Skały (929 m n.p.m.)²⁴, a trzecia (864 m n.p.m.)²⁵ znajduje się w paśmie Wielkiego Cisownika²⁶ (806 m n.p.m.)²⁶, zwanego też Pasmem Cisowych Grap, i jest skądinąd jego najwyższym szczytem. Ale nawet jeśli rzeczywiście *Jawornica* zawdzięcza swą nazwę jaworom, nadal nie tłumaczy to, dlaczego nazwa tego szczytu jest tak unikalna, gdy w sąsiedztwie wznoszą się szczyty o typowych nazwach pochodzących od tego drzewa.

¹⁵ Gregor Becker, filozof i językoznawca, UJ w Krakowie – informacja ustna.

¹⁶ *Kartki z dziejów Jaworzna. Część II. Nazwy miejscowe Jaworzna*, red. Cz. Kempieński, Jaworzno 1985, s. 15.

¹⁷ <http://www.beskidmaly.pl/jawornica> [dostęp: 11 VI 2022].

¹⁸ J. Truś, *Beskid Mały*... s. 23.

¹⁹ <http://www.beskid-maly.pl/szczyty/> [dostęp: 11 VI 2022].

²⁰ <http://www.beskidmaly.pl/gron-jana-pawla-ii> [dostęp: 11 VI 2022].

²¹ Zob. dalej – historia nazwy *Leskowiec*.

²² <http://www.beskid-maly.pl/szczyty/gron-jana-pawla2/> [dostęp: 11 VI 2022].

²³ <http://www.beskid-maly.pl/szczyty/jaworzyna2/> [dostęp: 11 VI 2022].

²⁴ <http://www.beskid-maly.pl/szczyty/lamana-skala/> [dostęp: 11 VI 2022].

²⁵ <http://www.beskid-maly.pl/szczyty/jaworzyna/> [dostęp: 11 VI 2022].

²⁶ <http://www.planetagor.pl/places/application/PlaceView.php?ID=5101> [dostęp: 11 VI 2022].

PYTANIA O JAWORNICE

Powstają kolejne pytania: dlaczego poza omawianym, nie ma innych oronimów pochodzących od nazwy drzewa *jawor* w formie z sufiksem *-ica*? Dlaczego toponim *Jawornica* jest równie nieliczny, choć formy toponimów z końcówką *-ica*, *-yca*, (por. *Palenica*, *Kuźnica*, *Koprzywnica*, *Bystrzyca*, a także *Świnica*) są spotykane na terenie Polski dość często²⁷? A także skąd się wzięły *Jawornice*, skoro są tak rzadkimi nazwami? Jeśli przyjmie się za prawdę tradycyjną opinię na temat pochodzenia nazwy *Jawornica*, pytania te wymagają odpowiedzi.

Częściowo dostarcza ich Józef Staszewski²⁸, który w swoim słowniku co prawda nie analizuje pochodzenia nazwy *Jawornica*, lecz bada różne nazwy kończące się na *-ica*. Przytacza jednak za *Księżą Henrykowską* podaną tam etymologię źródła *Jawornicy*, którego nazwa pochodzi od rosnącego tam jawora. Podaje również przykłady deminutywów tworzonych od nazwy głównego hydronimu (np. *Wislica* od *Wisły*, *Marica* od *mare* – morze itd.)²⁹. Z wywodów tych wynika jednak, że nazwa *Jawornica* pierwotnie musiała być nazwą miejscowości albo hydronimem. Warto jednak rozważyć również polemikę ze Stefanem Warchołem³⁰. Nie wyklucza, że mogła być również oronimem. Ale w takim razie dlaczego pozostała tylko jedna *Jawornica* – góra?

WOŁOSI I JAFORNICYA WŚRÓD WOŁOCHIZMÓW

W karpackiej oronimii, nie tylko polskiej, obok archaicznych pranażw powstałych lokalnie znaleźć można wiele wołochizmów³¹. Przerzucając strony internetowe Wojciecha Krukarą poświęcone polskim wołochizmom w nazwach³², można natrafić na formę *Jaforncyia*, która dotyczy nazw przysiółków w Karpatach Wschodnich. Autor strony cytuje tutaj prof. Janusza Riegera i tym tropem podążyły poszukiwania opisane w niniejszej pracy. W publikacji J. Riegera znaleziono kilka ogólniejszych, ale również ważnych sugestii. Przede wszystkim formy oboczne *jaforncyial/jaferncyia*

²⁷ Załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. (poz. 2360), s. 1-2646.

²⁸ J. Staszewski, *Mały słownik. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*, Warszawa 1968, s. 179.

²⁹ Ibidem, s. 179.

³⁰ S. Warchoń, *Polskie oronimy z formantami -ica, -ka typu Świnica, Śnieżka*, *Österreichische Namtrenforschung*, Jg. 27, Heft 1-2, s. 115-127.

³¹ https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Nazwy_geograficzne_pochodzenia_wo%C5%82oskiego&oldid=63921163 [dostęp: 20 XI 2021].

³² W. Krukar, *Przyczynek nazewniczy do historii osadnictwa dorzecza górnego Sanu*, <https://web.archive.org/web/20130921055010/http://www.biblioteka.sanok.pl/www/pdf/przyczynek.pdf> [dostęp: 20 XI 2021].

mogą być rezultatem rotacyzmu, czyli oboczności realizacji fonemów r/n³³. Profesor Rieger sugeruje³⁴, że ponieważ wzdłuż Karpat Wschodnich oboczności te występują wypowo – nie ma ciągłego przejścia, kolonizacja tych ziem przez Wołochów, a następnie mieszanie z ludnością rusińską, zamieszkującą te tereny, również odbywały się wypowo – kolejne grupy górali zajmowały kolejne zaręby, zakładały kolejne wsie i tam już pozostawały. Wizja ta stoi w ostrej sprzeczności z potoczną (i niesłuszną) wizją Wołochów, określanych jako „lud koczowniczy”, „nomadzi Karpat”. Sposób prowadzenia gospodarki pasterskiej Wołochów określono mianem „transhumancji” („pasterstwa transhumancyjnego”) będącej de facto gospodarką osiadłą, ale z cykliczną penetracją górskich pastwisk oddalonych nieraz o dziesiątki kilometrów od wsi³⁵. Wołosi wędrowali po Karpatach, ale nie z powodu swego „nomadycznego” trybu życia, lecz konfliktów z innymi ludami bałkańskimi i karpaccimi – początkowo byli to Rzymianie, później również Słowianie, być może Trakowie, być może Dakowie, w końcu również Turcy. Ludy te spychały Wołochów coraz bardziej na północ i coraz wyżej w góry. Wołosi wędrowali w poszukiwaniu nowych miejsc pod lokacje wsi i stąd wrażenie ich koczowniczego trybu życia. Byli nawet chętnie sprowadzani w miejsce nieobeznanych z pasieniem owiec w górach lokalnych pasterzy³⁶.

Co z tego wynika dla naszych rozważań na temat etymologii *Jawornicy*? Janusz Rieger³⁷ wspomina, że zachodnia granica ojkonimu *jafornicia* przebiega mniej więcej wzdłuż linii Osławy. Ale jednak forma ta istnieje dalej na zachód, np. w nazwach polan i przysiółków na Podhalu i w samych Tatrach. W gwarze podhalańskiej słowo *jafer* jest używane w tym samym znaczeniu – jako zielone pędy borówki czarnej³⁸. Z tego wynika, że jednak ludy używające tej formy penetrowały tereny bardziej na zachód od linii Osławy, a jak wiadomo, Wołosi dotarli aż do terenów współczesnych Moraw i czeskiego Śląska. A tam, gdzie docierali, zostawali i zakładali wsie. Dotarli

³³ Anna Oczko pisze za *Enciclopedia Limbii Române*, red. M. Avram, M. Sala, București 2006: Univers Enciclopedic: *Rotacyzm to zjawisko fonetyczne w gwarach północnego obszaru Siedmiogrodu, Mołdawii, a także na Bukowinie polegające na zamianie interwokalicznego n do r w wyrazach pochodzenia łacińskiego, np. bire zamiast bine. Podobne zjawisko obserwuje się w dialektach istrorumuńskim – A. Oczko, Wołoski karpacyzm leksykalny a terminologia pasterska*, <https://vlachs-project.eu/data/uploads/monografia/anna-oczko-wooski-karpacyzm-leksykalny-a-terminologia-pasterska.pdf> [dostęp: 15 XII 2021].

³⁴ J. Rieger, *O kilku zapożyczeniach rumuńskich w gwarach zachodnioukraińskich Karpat i Podkarpacia*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze” 1979, z. 61, s. 83-96.

³⁵ T.A. Olszański, *Wołosi – zapomniany lud Bałkanów*, „Plaj”, 2000, t. 21, s. 73-90.

³⁶ Nasza Historia, <https://naszahistoria.pl/skad-pochodza-gorale-inwazja-wolochow-zmienila-historie-polskich-gor/ar/12701192> [dostęp: 19 XII 2021].

³⁷ J. Rieger, *O kilku zapożyczeniach...*

³⁸ *Serwis tatrzański. Wielka encyklopedia tatrzańska internetowa*, <https://z-ne.pl/t/haslo,1866,jafer.html> [dostęp: 20 XI 2021].

i w okolice Targanic, nie ma jednak pewności, czy używali nazwy *Jafornycia* i wyrazu *jafar/jafer*. Pewna grupa Wołochów używających tego określenia mogła tu dotrzeć i osiąść. Ich wpływ miałyby zasięg wyspowy, a zatem nie musimy za prof. Riegerem oczekiwać ciągłości użycia tej nazwy pomiędzy Oslawą a Targanicami. To jest istotny wniosek.

Innym wytłumaczeniem, nowszym, byłby pogląd dr Anny Oczko z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Sugeruje ona, że rotacyzm jest cechą gwar północnorumuńskich i mołdawskich, co wskazywałoby na kilka różnych dróg migracji Wołochów na tereny polskich i morawskich Karpat³⁹.

CZY JAWORNICA TO JAFORNYCIA?

Warto zauważyć, że opisując warunki przyrodnicze Beskidu Małego, autorzy zwracają uwagę na różne kombinacje rozległych polan, obfitości borówki czarnej oraz występowanie charakterystycznych, kamiennych szałasów pasterskich⁴⁰. Z dużym upodobaniem cytuję tu artykuł prof. Kazimierza Sosnowskiego, chyba pierwszy kompletny opis Beskidu Małego (w latach 20. XX w. zwanego również Beskidem Polskim)⁴¹. Z rozmów z osobami pochodzącymi z przysiółka Potrójna można się dowiedzieć, że wiele tutejszych polan i lasów znajdowało się w rękach prywatnych (i znajduje nadal), a ludność dorabiała sobie na eksploatacji borówczysk. Dotyczy to całego pasma Jawornicy od Czarnego Gronia do samej Jawornicy, stromo opadającej na północ i zachód ku Sułkowicom i Targanicom. Na temat jaworów znaleźć można niewiele i warto tutaj zauważyć, że jest to w ogóle jeden z najczęściej spotykanych gatunków regla dolnego i lasów nizinnych⁴². Jeśli tak, to nazw pochodzących trzy *Jaworzyny*. Ale *Jawornica* jest tylko jedna.

W sukurs argumentacji za istnieniem tego źródłosłowu w naszej onomastyce przychodzi znowu prof. Sosnowski, który podaje, że ostatnie starcie z wilkiem w Beskidzie Małym miało miejsce w *Rzykach*, [--] w *potoku Jafery (borówki)*⁴³. Ten cytat należy traktować jako istotny z punktu widzenia założeń niniejszego artykułu. Co prawda wątpliwości budzi faktyczna lokalizacja potoku, której współcześni mieszkańcy tej wsi nie przypominają sobie nawet ze wspomnień swoich dziadków (choć

³⁹ A. Oczko, *Wołoski karpacyzm...*

⁴⁰ M. Musiał, *Śladami kultury góralskiej w Beskidzie Małym*, Andrychów 2010.

⁴¹ K. Sosnowski, *Beskid Mały*, „Wierchy”, 1925, R. III, s. 142, 148, 149.

⁴² B. Pawłowski, *Szata roślinna gór polskich*, w: W. Szafer, K. Zarzycki, *Szata roślinna Polski*, t. II, Warszawa 1972. s. 192.

⁴³ K. Sosnowski, *Beskid Mały*, s. 142.

epizod z wilkami kojarzą)⁴⁴. Trudno jednak wyobrazić sobie, by prof. Sosnowski wymyślił tę nazwę, tym bardziej że jej etymologia jest wiarygodna. Nie do uwierzenia jest również możliwość pomylenia tego hydronimu przez prof. Sosnowskiego np. z jakimś bieszczadzkim, nawet gdyby takie nazwy występowały powszechnie w Bieszczadach. Nazwy pochodzące od wołoskiego wyrazu *jafēr* w pierwotnym znaczeniu istniały niewątpliwie na naszych terenach jeszcze w XX w.

Drugie spostrzeżenie prof. Riegera dotyczy pochodzenia samego wołochizmu *jafēr*. Otóż twierdzi on, że leksemu tego nie ma w języku rumuńskim⁴⁵. Rzeczywiście⁴⁶ – jest leksem *afina*, niewątpliwie spokrewniony z *jafērem*, o czym wspomina również A. Oczko⁴⁷. Ale są też inne wyrazy określające borowinę i owoce borówki czarnej. Być może przeszły do rumuńskiego poprzez wołoski, który wg jednej z hipotez położył podwaliny pod naród i język rumuński⁴⁸? Nawet jeśli istnieje, prawdopodobnie nie ma korzeni romańskich. Skąd zatem pochodził ów wyraz, skoro nie z języków romańskich? Jest to doskonała okazja, by wspomnieć o wciąż niejasnej historii Wołochów. Czyż nie jest bowiem tak, że formy te wykazują zbieżność raczej z formami albańskimi, a może iliryjskimi?

WOŁOSI, ILIROWIE I JAFER W ALBANI

Pochodzenie Albańczyków i ich języka jest bardziej niejasne niż Ilirów, którzy są uważani m.in. za prekursorów Albańczyków. Na terenie, gdzie obecnie leży Republika Albanii, żyli na przełomie II i I tysiąclecia p.n.e. Ilirowie. Prof. Włodzimierz Pająkowski w swej unikatowej monografii o Ilirach wspomina, że *[--] ludy tej grupy nie wykazały się odpowiednią aktywnością historyczną. Nie wniosły one bowiem do rozwoju kultury śródziemnomorskiej jakiegos poważniejszego wkładu, a będąc od momentu pojawienia się na widowni dziejowej raczej przedmiotem jej oddziaływania – pozostały właściwie jej dłużnikami. W konsekwencji historiografia starożytna nie okazała tej grupie ludów zbyt wielkiego zainteresowania. A ponieważ własnej historiografii ludy te nie zdołały, a przynajmniej nie zdążyły wytworzyć, przeto i zachowana na ich temat spuścizna starożytna nie jest zbyt rozległa [--]*⁴⁹. W konsekwencji bardzo niewiele o nich wiadomo,

⁴⁴ Pani mgr Agata Denisow, informacja ustna uzyskana od teściowej, pani Anieli Denisow (99 lat, maj 2022).

⁴⁵ J. Rieger, *O kilku zapożyczeniach...*

⁴⁶ <https://pl.glosbe.com/> [dostęp: 22 I 2022].

⁴⁷ A. Oczko, *Wołoski karpacyzm...*, s. 18, 26.

⁴⁸ J. Demel, *Historia Rumunii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986, s. 79.

⁴⁹ W. Pająkowski, *Ilirowie*, Poznań 1981, s. 5-6.

jedynie to, że stworzyli państwo albo państewka plemienne, że w połowie I tysiąclecia p.n.e. stanowili najliczniejszą grupę ludnościową wschodniego wybrzeża Adriatyku i zachodnich Bałkanów⁵⁰ i że ich język albo języki miały korzenie indoeuropejskie⁵¹. To bardzo utrudnia dalszy wywód. W III w. n.e. ulegli oni silnej romanizacji, ale pewna grupa Ilirów oparła się temu procesowi i pozostała nad brzegiem środkowego Adriatyku, stając się zaczątkiem Albanii⁵². Pozostali ulegli romanizacji, a następnie częściowej sławizacji w związku z pojawieniem się na Bałkanach Słowian południowych, zresztą o naturze, pisząc ogólnie, ekspansywnej. Ludy iliryjskie zostały wyparte w rejony góryste i nieurodzajne⁵³, dając początek żyjącym tam do dziś Aromunom (inaczej Arumunom, Wołochom)⁵⁴. Natomiast grupa najsilniej zromanizowana stanowiła (być może) zaczątek ludu zwanego dzisiaj Rumunami. Istnieją sprzeczne dane na temat relacji pomiędzy średniowiecznymi i współczesnymi Wołochami, Rumunami i Albańczykami. Rumuni swój naród wywodzą raczej od zromanizowanych Daków⁵⁵, aczkolwiek wiele faktów świadczy o tym, że to Wołosi zwalchizowali Daków oraz częściowo Słowian, inicjując historię narodu rumuńskiego o romańskim języku. Część Wołochów została jednak wyparta w góry, do Karpat, a następnie presja narodów bałkańskich, do których w XIV w. dołączyła Turcja⁵⁶, wyparła Wołochów na północ, wzdłuż głównego łuku Karpat, aż po współczesne Morawy.

Leszek Bednarczuk⁵⁷ zauważa, że w języku albańskim nie ma oryginalnych leksemów związanych z morzem, dlatego musiał ten naród (a w każdym razie język) powstać w głębi Półwyspu Bałkańskiego. Nie można jednak wykluczyć, że Albańczycy wtórnie zasiedlili tereny pierwotnej Ilirii, jeśli rzeczywiście pochodzili od Ilirów związanych ze stałym lądem⁵⁸. Tak czy inaczej, we współczesnym języku rumuńskim, a także w arumuńskim, przez niektórych utożsamianym z wołoskim⁵⁹, istnieje co najmniej kilkaset słów spokrewnionych z albańskimi odpowiednikami, co nasuwa podejrzenie, że po pierwsze, ich iliryjscy przodkowie ulegli tylko częściowej romanizacji, a po drugie, że oni rzeczywiście dali zaczątek Wołochom, a następnie część

⁵⁰ *Ibidem*, mapa 1, po s. 16.

⁵¹ L. Bednarczuk, *Język Ilirów bałkańskich*, w: *Języki indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, t. II, Warszawa 1986, s. 460-513.

⁵² T. Czekalski, J. Hauziński, J. Leśny, *Historia Albanii*, Wrocław 2009, s. 57, 62.

⁵³ *Ibidem*, s. 57.

⁵⁴ *Ludy i języki świata. Leksykon*, red. K. Damm, A. Mikusińska, Warszawa 2000, s. 25.

⁵⁵ J. Demel, *Historia Rumunii...*

⁵⁶ *Ibidem*, s. 103.

⁵⁷ L. Bednarczuk, *Język albański*, w: *Języki indoeuropejskie*, t. II, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1986, s. 487.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ T.A. Olszański, *Wołosi...*

z nich – Rumunom (choć wpływy dackie, a może nawet trackie, nie mogą być pominięte). Zresztą we współczesnym językoznawstwie funkcjonuje pojęcie „języki tracko-iliryskie”, do których zalicza się i albański⁶⁰.

Janusz Rieger nie znajduje we współczesnym rumuńskim słowa *jafernycia/jafornycia*, ani, jak można przypuszczać, wyrazu *jafer*. Istnieje jednak w Albanii górska miejscowość *Jafer* (41.970278, 20.522222; 41°58'13"N, 20°31'20"E), co świadczyć może o egzotycznym pochodzeniu nazwy *Jawornica* – mianowicie z dialektów panujących w Albanii, może od któregoś iliryskiego, a następnie przeniesionej do Targanic za pośrednictwem Wołochów.

DUKLA – INNY ILIRYZM⁶¹

Kolejny trop wspierający hipotezę o wołosko-iliryskim pochodzeniu niektórych eponimów prowadzi od etymologii innej miejscowości podbeskidzkiej – Dukli, położonej u stóp Cergowej w Beskidzie Niskim. Pochodzący spod Krakowa wrocławski lingwista, prof. Stanisław Rospond, pisał: *Na terenie pd. Słowiańszczyzny jest Duklja w Serbii (rzym. Doclea, Dioclea, od iliryskiego plemienia Dokleatów), może zatem pastarze wołoscy importowali naszą Duklę, która oczywiście na terenie Polski jest nazwą odosobnioną⁶². Jawornica jako oronim jest również nazwą odosobnioną, podobnie jak wspomniany dalej Leskowiec. Tu warto dodać, że jeżeli nazwa Jawornica jako oronim jest nazwą odosobnioną, co być może świadczy o ilirysko-dackich korzeniach, to nie jest przykład odosobniony w polskiej onomastyce, o czym przekonuje Tadeusz Milewski⁶³, sugerując iliro-dackie pochodzenie tak znanych nazw jak *Tatry*, *Karpaty*, *San*, a nawet *Wisła* uważana za prasłowo⁶⁴.*

KAZUS LESKOWCA

Zauważmy zatem podobną sytuację w kwestii nazwy *Leskowiec*. Pomijając faktyczne przypisanie tej nazwy do konkretnego szczytu i błędy kartograficzne, warto

⁶⁰ A. Oczko, *Wołoski karpатыzm...*

⁶¹ Termin „iliryzm” bardzo pasowałby do określenia wyrazów o etymologii iliryskiej, lecz w XIX w. został on zarezerwowany dla rodzącego się wówczas ruchu dążącego do zjednoczenia południowych Słowian i w tym znaczeniu używany jest do dzisiaj; tak definiuje go np. Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/iliryzm.html> [dostęp: 8 V 2022].

⁶² S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984, s. 79.

⁶³ T. Milewski, *Nazwy z obszaru Polski podejrzane o pochodzenie wenetyjskie lub iliryskie*, „Slavia Antiqua” 1964, t. XI, s. 37-86.

⁶⁴ J. Staszewski, *Mały słownik...*, s. 483-484.

zauważyć, że w Polsce istnieje tylko jeden *Leskowiec*, podczas gdy na południe, począwszy od Czech, Leskowców jest sporo. Zresztą Aleksy Siemionow wspomina⁶⁵, że nazwa *Leskowiec* jest prawdopodobnie słowacyzmem, wymieniając 8 pokrewnych nazw z terenu Słowacji i Czech. Niemniej portal *beskidmaly.pl* podaje⁶⁶, że pochodzenie tej nazwy jest partonimiczne – pochodzi od udokumentowanego zakupu tego terenu przez Laskowskich w XIV w. i pierwotnie nazywał się on *Laskowskie*⁶⁷. Być może nazwa ta została przekształcona w bardziej rozpoznawalną formę *Leskowiec*, z którą ludy te (Wołosi) już się zetknęły⁶⁸? Na marginesie warto dodać, że jest to popularny na całych Bałkanach slawizm, co ma związek z magiczną mocą, jaką krzewom i orzechom laskowym przypisywali np. starożytni Celtowie⁶⁹ (zresztą kult drzew kwitł również w paneuropejskiej kulturze celtyckiej i innych kulturach pierwotnych⁷⁰). W języku polskim jest wiele toponimów pochodzących od tego wyrazu. Są Leszczyny, jest Leszno (kiedyś *Leszczno*, stąd forma *leszczyński, leszczyńskie*), zresztą sam wyraz ma wspólny źródłosłów z prasłowem *las*. *Leskowiec* został tak być może wtórnie nazwany przez Lachów, po dodaniu zmiękczenia do pierwotnie twardej formy *Leskovac*, a ta jest wołoskim przekształceniem patronimu *Laskowskie*. Faktem jest, że w obecnej formie wyraz ten brzmi *Leskowiec*, a nie *Laskowskie*, dlaczego zatem miałby ulec aż tak dalekiemu przekształceniu formy *Laskowskie*, raczej czytelnej dla Polaków? Tab. 1 i rys. 1. ujmują występowanie niektórych *Leskowców* i *Jawornic* w Europie Środkowej i Południowej. Warto podkreślić, że strony ujednolaczające Wikipedii podają również nazwy z Chorwacji i Kosowa⁷¹, istnieje także strona zawierająca wszystkie europejskie ojkonimy formy *Leskowec*⁷², których wg autorów byłoby 11. Są to na pewno dane zaniżone, nie ma np. nazw pisanych lokalnymi wariantami cyrylicy. Podobną listę przedstawia A. Siemionow⁷³. Dane są bardzo zmienne. W niniejszej pracy, która de facto dotyczy *Jawornicy*, przykład *Leskowca* podano dla porównania, warto jednak podkreślić, że źródła wspominają

⁶⁵ A. Siemionow, *Ziemia Wadowicka. Monografia turystyczno-krajoznawcza*, Wadowice, 1984, s. 427-428.

⁶⁶ <http://www.beskidmaly.pl/leskowiec> [dostęp: 12 VII 2022].

⁶⁷ R. Truś, *Beskid Mały. Przewodnik*, Pruszków 2020, s. 194.

⁶⁸ O mechanizmie powstawania nazw poprzez zniekształcenie nazw istniejących pisze wspomniany już W. Krukar na przykładzie Bukowego (a naprawdę – Pukowego) Berda: <http://porozumieniekarpacie.ekopsychologia.pl/116.a.nazwy-terenowe-bieszczadow-zachodnich-i-beskidu-niskiego.htm> [dostęp: 22 III 2022].

⁶⁹ B. Augustyn, *Mitologia celtycka – kult drzew*, Szuflada.net, <http://szuflada.net/mitologia-celtycka-kult-drzew/> [dostęp: 09 I 2022].

⁷⁰ J. Gąsowski, *Mitologia Celtów*, Warszawa 1987, s. 62-67.

⁷¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Leskovec> [dostęp: 9 VIII 2022].

⁷² <https://geotargit.com/called.php?qcity=Leskovec> [dostęp: 9 VIII 2022].

⁷³ A. Siemionow, *Ziemia Wadowicka...*

Rys. 1. Występowanie nazw *Jawornica* i wariantów (zielone kółka), w tym toponimów *Jafer* (żółta litera „J”) i *Jamforynna* (liliowa litera „J”), oraz nazw *Leskowiec* i wariantów (czerwone gwiazdki) w Europie. Symbole zaznaczone na mapce opisano w tabeli 1. Mapka konturowa udostępniona dzięki uprzejmości pana Piotra Walczaka (www.bajkidoczytania.pl)

głównie o ojkonimach – nazwach miast, miasteczek i wsi. Liczba form pochodzących od *Jawornicy* jest zaniżona, zwłaszcza uwzględniając niektóre trudniej dostępne źródła, ale niewątpliwie jest ich o 1-2 rzędy wielkości mniej niż *Leskowców*. Nazwa *Leskowiec* zasługuje zresztą na osobne opracowanie, tutaj przytaczam tę kwestię dla zasygnalizowania i argumentacji w wywodzie dotyczącym *Jawornicy* (rys. 2). Być może z *Jawornicą* było podobnie, choć odwrotnie, tzn. nazwę przynieśli tu Wołosi, a Polacy ją przyjęli, ale spolonizowali i nawet zmienili nieświadomie jej etymologię? Czyli na terenach polskich nazwy pochodzące od leksemu *Jafer/Jafar* upodobniły się do pochodnych *jawora*, a na terenie etnicznie różnym od polskiego pozostały w pierwotnej formie *Jafornycia*, *Jafer/Jafar*.

(Ilirowie) „Jafer” → (Wołosi) „Jafornycia” → (Polacy) „Jawornica”

(Polacy) „Laskowskie” → (Wołosi) „Lieskovac” → (Polacy) „Leskowiec”

Rys. 2. Schemat przekształceń nazw *Laskowskie* i *Jafer* z hipotetycznym udziałem poszczególnych grup i narodowościowych

TRAKOWIE?

Czy język rumuński rzeczywiście „powstał” z iliryjskiego albo z wołoskiego, który był zromanizowanym iliryjskim? Źródła są sprzeczne, a wynika to między innymi z faktu mieszania nazw narodów, ich języków i lokalizacji. Różni autorzy piszą o wołoskim, iliryjskim, protoalbańskim, iliryjsko-trackiej wspólnocie językowej, substracie tracko-dackim⁷⁴⁻⁷⁵ i bardzo trudno rozeznaczyć, które są synonimami, a w jakich przypadkach autorzy mają na myśli rzeczywiście odrębne plemiona. I tak np. Juliusz Demel pisze o języku geto-dackim, umiejscawiając Getów (czyli wg niektórych – Daków) na mapie Rumunii⁷⁵. Tadeusz Czekalski i współautorzy twierdzą, że zromanizowana ludność albańska, która zbiegła w góry pod wpływem konfliktów ze Słowianami, to Wołosi⁷⁶ itd. Tu jednak chodzi o pochodzenie nazwy *Jawornica*, a wydaje się, że to rzeczywiście mogła być nazwa iliryjska, przeniesiona do Polski za pośrednictwem Wołochów, kimkolwiek by byli. Jeśli jednak mieli oni (Wołosi) coś wspólnego z Trakami, to warto zauważyć, że stolicą jednego z najpotężniejszych plemion trackich – Medów (lub Majdów, by nie mylić z Medami irańskimi) była położona gdzieś na południowym zachodzie Bułgarii Jamforynna⁷⁷. Notabene Medem był znany skądinąd Spartakus. Trudno się tu oprzeć wrażeniu wspólnych korzeni nazw *Jamforynna*, *Jafer* w Albanii i *Jafornycia-Jawornica*. Warto pójść w poszukiwaniach również w tym kierunku. *Jamforynna* ludzi co prawda podobieństwem do *Jaworzyny*, ale wówczas należałoby przyjąć, że ma ona pochodzenie słowiańskie, gdyż *jawor* nie jest wyrazem iliryjskim ani trackim. Intrygujące jest również to, iż wspomniana wcześniej miejscowość *Jawornica* położona w Bułgarii, w jej południowo-zachodnim rogu, znajduje się na dawnym terytorium Majdów.

PODSUMOWANIE

Na koniec warto wypunktować główne argumenty za wołoskim/iliryjskim pochodzeniem nazwy *Jawornica*.

Fakty:

- Rzadkość tego toponimu w Polsce.
- Związek formy *Jawornica* raczej z nazwami miejscowości (ojkonimy) niż szczytów (oronimy).

⁷⁴ A. Oczko, *Wołoski karpатыzm...*

⁷⁵ J. Demel, *Historia Rumunii...*

⁷⁶ T. Czekalski, J. Hauziński, J. Leśny, *Historia Albanii...*, s. 57.

⁷⁷ Ch. Danow, *Trakowie*, Warszawa 1967, s. 158.

- Obecność pierwotnej formy ojkonimu/apelatywu w nazwach przysiółków na wschód od Oslawy i na Podhalu (co najmniej tam), a także w funkcji hydronimu jako domniemanego dopływu Rzyczanki.
- Sensowny źródłosłów wołoski.
- Znaczenie semantyczne silnie uzasadnione warunkami panującymi w paśmie Jawornicy.
- *Jafer* w Albanii.
- Analogia do *Dukli*.

Odrzucenie tej hipotezy i obstawanie przy pokrewieństwie nazwy *Jawornica* z wyrazem *jawor* wymagałoby natomiast wytłumaczenia:

- Dlaczego w oronimii polskiej ta forma występuje tylko dwa razy (a w zasadzie raz), a form pochodzących od *jawora* jest o rzędy wielkości więcej?
- Jeżeli nazwa ta rzeczywiście pochodzi od *jawora*, to dlaczego jest ona nadana tej górze i tylko tej górze, skoro „po drugiej stronie Targaniczanki” są aż dwie *Jaworzyny* – góry?
- Dlaczego wśród ojkonimów forma *Jawornica* pojawia się tylko trzy razy, i to na terenach przez wiele wieków nienależących do Polski?
- Dlaczego skoro w języku polskim wyraz *Jawornica* jest zwykle nazwą przysiółków, to jest nadany wyjątkowo górze nad Targanicami?
- Co się stało z innymi *Jaformyciami*?

Nazwa	Oronim /ojkonim?	Państwo	Symbol na mapce	Uwagi, lokalizacja
Jawornica	Oronim	Polska	Zielone kółko	Beskid Mały
Jawornica	Oronim	Polska	Zielone kółko	po II wojnie światowej obocznie z Jaworem, wcześniej der Urnitzberg, Grupa Śnieżnika
Jawornica	Ojkonim	Polska	Zielone kółko	dzielnica Lublińca
Jawornica	Ojkonim	Polska	Zielone kółko	powiat Lewin Kłodzki
Яворница	Ojkonim	Bułgaria	Zielone kółko	terytorium dawnych Majdów
Jafer	Ojkonim	Albania	Złote „J”	środkowo-wschodnia część kraju
Jamforynna	Ojkonim	Bułgaria	Liliowe „J”	(stolica terytorium Majdów, ludu trackiego)
Leskowiec	Oronim	Polska	Czerwona gwiazdka	Beskid Mały

Kysucký Lieskovec	Ojkonim	Słowacja	Czerwona gwiazdka	okolice Żyliny
Lieskovec	Ojkonim	Słowacja	Czerwona gwiazdka	okolice Humennego
Lieskovec	Ojkonim	Słowacja	Czerwona gwiazdka	Okolice Zvolena
Leskovec	Ojkonim	Czechy	Czerwona gwiazdka	okolice Vsetína
Leskovec na Moravici	Ojkonim	Czechy	Czerwona gwiazdka	okolice Bruntála
Leskovac/ Лесковац	Ojkonim	Serbia	Czerwona gwiazdka	okolice Jablanicy; w Serbii jeszcze co najmniej 6 wiosek o podobnej nazwie
Лескавец	Oronim	Republika Macedońska Byłej Jugosławii	Czerwona gwiazdka	ostróg
Лесковец	Ojkonim	Bułgaria	Czerwona gwiazdka	blisko Dunaju i granicy z Rumunią
Zgornij Leskovec	Ojkonim	Słowenia	Czerwona gwiazdka	Styria
Leskovec	Ojkonim	Słowenia	Czerwona gwiazdka	okolice Celje
Leskovik	Ojkonim	Albania	Czerwona gwiazdka	dawna stolica okręgu
Leskovec	Ojkonim	Chorwacja	Czerwona gwiazdka	okręg Strigova
Lescovița	Ojkonim	Rumunia	Czerwona gwiazdka	Caras-Severin
Leskovec	Ojkonim	Kosowo	Czerwona gwiazdka	Prizen
Лісковець	Ojkonim	Ukraina	Czerwona gwiazdka	Ukraina Zakarpacka

Tabela 1. Opis toponimów zaznaczonych na rys. 1. Ojkonimy – nazwy siedzib ludzkich (osiedla, przysiółki, wsie, miasta), oronimy – nazwy wzniesień i form ukształtowania terenu

Bibliografia

Artykuły

- Milewski T., *Nazwy z obszaru Polski podejrzane o pochodzenie wenezyjskie lub iliryskie*. „Slavia Antiqua”, 1964, t. XI, s. 37-86.
- Olszański Z.A., *Włosi – zapomniany lud Bałkanów*, „Plaj”, 2000, t. 21, s. 73-90.
- Rieger J., *O kilku zapożyczeniach rumuńskich w gwarach zachodnioukraińskich Karpat i Podkarpacia*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze”, 1979, z. 61, s. 83-96.
- Sosnowski K., *Beskid Mały*, „Wierchy”, 1925, R. III, s.1-504.
- Warchoł S., *Polskie oronimy z formantami -ica, -ka typu Świnica, Śnieżka*, „Österreichische Namtrenforschung”, Jg. 27, Heft 1-2, s. 115-127.
- Encyklopedie, leksykony, przewodniki i słowniki

Ludy i języki świata. Leksykon, red. K. Damm, A. Mikusińska, Warszawa 2000.

Rospond S., *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984.

Staszewski J., *Mały słownik. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*, Warszawa 1969.

Truś R., *Beskid Mały. Przewodnik*, Pruszków 2020.

Informacje ustne

Becker Gregor (UJ Kraków, Niemcy, czerwiec 2022).

Denisow Agata (Rzyki, maj 2022).

Denisow Aniela (Rzyki, maj 2022).

Netografia

Augustyn B., *Mitologia celtycka – kult drzew*, Szuflada.net, <http://szuflada.net/mitologia-celtycka-kult-drzew/> [dostęp: 9 I 2022].

<http://urlm.de/www.verwaltungsgeschichte.de> [dostęp: 30 XI 2022].

Krukar W., *Przyczynek nazewniczy do historii osadnictwa dorzecza górnego Sanu*, <https://web.archive.org/web/20130921055010/http://www.biblioteka.sanok.pl/www/pdf/przyczynek.pdf> [dostęp: 20 XI 2021].

Nasza Historia, <https://naszahistoria.pl/skad-pochodza-gorale-inwazja-wolochow-zmienila-historie-polskich-gor/ar/12701192> [dostęp: 19 XII 2021].

Oczko A., *Wołoski karpатыzm leksykalny a terminologia pasterska*, <https://vlachs-project.eu/data/uploads/monografia/anna-oczko-wooski-karpатыzm-leksykalny-a-terminologia-pasterska.pdf> [dostęp: 15 XII 2021].

Serwis tatrzański. *Wielka encyklopedia tatrzańska internetowa*, <https://z-ne.pl/t/haslo,1866,jafer.html> [dostęp: 20 XI 2021].

Załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. (poz. 2360), http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/urzedowy_wykaz_nazw_miejscowosci_2019.pdf, s. 689-692 [dostęp: 8 I 2022].

<http://parafiatarganice.pl/parafia/historia-targanic/> [dostęp: 11.06.2022].

<http://porozumieniekarpackie.ekopsychologia.pl/116,a,nazwy-terenowe-bieszczadow-zachodnich-i-beskidu-niskiego.htm> [dostęp: 22 III 2022].

<http://www.beskidmaly.pl/jawornica> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskidmaly.pl/gron-jana-pawla-ii> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskidmaly.pl/leskowiec> [dostęp: 12 VII 2022].

<http://www.jawornica.pl/jawornica/> [dostęp: 21 V 2022].

<http://www.planetagor.pl/places/application/PlaceView.php?ID=5101> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskid-maly.pl/szczyty/> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskid-maly.pl/szczyty/gron-jana-pawla2/> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskid-maly.pl/szczyty/jaworzyna/> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskid-maly.pl/szczyty/jaworzyna2/> [dostęp: 11 VI 2022].

<http://www.beskid-maly.pl/szczyty/lamana-skala/> [dostęp: 11 VI 2022].

<https://en.wikipedia.org/wiki/Leskovec> [dostęp: 9 VIII 2022].

https://geographic.org/geographic_names/name.php?uni=-157489&fid=283&c=albania [dostęp 1 VIII 2022].

<https://parafialewin.pl/jawornica/> [dostęp: 11 VI 2022].

<https://pl.glosbe.com/> [dostęp: 22 I 2022].

- <https://www.sredniawski.pl/geografia-przedmioty-95/1160-mapy-konturowe> [dostęp: 26 X 2021].
- https://www.beskidsadecki.eu/index.php?id=szczyty_sadecki&sk=Jaworzycza [dostęp: 21 V 2022].
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Jawornica> [dostęp: 11 VI 2022].
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Jaworzyna#Szczyty> [dostęp: 11 VI 2022].
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Prze%C5%82%C4%99cz_Jaworzycze [dostęp: 21 V 2022].
- https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Nazwy_geograficzne_pochodzenia_wo%C5%82oskiego&colid=63921163 [dostęp: 20 XI 2021].
- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/iliryzm.html> [dostęp 8 V 2022].

Monografie

- Bednarczuk L., *Grupa tracko-dacka*, w: *Języki indoeuropejskie*, t. II, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1986, s. 460-513.
- Bednarczuk L., *Język albański*, w: *Języki indoeuropejskie*, t. II, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1986, s. 460-513.
- Bednarczuk L., *Język Ilirów bałkańskich*, w: *Języki indoeuropejskie*, t. II, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1986, s. 460-513.
- Czekalski T., Hauziński J., Leśny J., *Historia Albanii*, Wrocław 2009.
- Danow Ch., *Trakowie*, Warszawa 1967.
- Demel J., *Historia Rumunii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986.
- Gąssowski J., *Mitologia Celtów*, Warszawa 1987.
- Kartki z dziejów Jaworzna. Część II. Nazwy miejscowe Jaworzna*, red. Cz. Kempński, Jaworzno 1985.
- Musiał M., *Śladami kultury góralskiej w Beskidzie Małym*, Andrychów 2010.
- Pająkowski W., *Ilirowie*, Poznań 1981.
- Pawłowski B., *Szata roślinna gór polskich*, w: W. Szafer, K. Zarzycki, *Szata roślinna Polski*, t. II, Warszawa 1972, s. 1-333.
- Siemionow A., *Ziemia Wadowicka. Monografia turystyczno-krajoznawcza*, Wadowice 1984.

Źródła

- Załącznik do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. (poz. 2360), http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/urzedowy_wykaz_nazw_miejscowosci_2019.pdf [dostęp: 8 I 2022].

SUMMARY

In Poland many toponyms, in particular oronyms (names of mountains) is of volochian origin. One of the most frequent ethymologic roots in Poland is the name of sycamore three (*Acer pseudoplatanus* L.), namely derivatives of Polish “jawor”. Following prof. Janusz Rieger and his studies on Polish valachisms we try to question the common view that the oronym “Jawornica” near Andrychów comes from the name of the sycamore, instead trying to support the opinion that it may come from “Jafornycia” which is a derivate of Valachian “Jafar”/”Jafer” meaning the green, leafy stems of a popular forest shrublet of eatable berries (the blueberry). We support this view i.a. by comparing it to the ethymology of another oronym – “Leskowiec”, of a better documented history.

Key words: Blueberry, Illyrians, Jawornica, Ojkonym, Oronym, Rotacism, Sycamore, Transhumance, Vallachian

Podziękowania:

Pan Piotr Walczak (www.bajkidoczytania.pl) za udostępnienie mapek konturowych

Krystyna Korbut-Płonka

Beata Płonka

Gregor Becker (Niemcy)

Bori Handjiski (Bułgaria)

Anna Szóstak (profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego)

Jan Zieliński

Aniela Denisow

Agata Denisow

Olga Wiecheć-Cudak (Jaworzno)